

ÉSZREVÉTELEK

A JOGI SEGÍTSÉGNYÚJTÁSRÓL SZÓLÓ SZABÁLYOZÁS 2003. JANUÁR 31-ÉN LEZÁRT KONCEPCIÓJÁHOZ

Programjában a Kormány meghirdette „a nép ügyvédje” intézményének létrehozását. A jelen Konceptióban kibontott program azt jelzi, hogy a Kormány annak érdekében, hogy csökkentse a joghoz való hozzájutás tekintetében fennálló esélyegyenlőtlenséget, a jogi segítségnyújtás széles körű intézményrendszerét kívánja megteremteni. Ez a nagy jelentőségű, pozitív lépés. A kormányzati elgondolást formába öntő jogi szabályozást egyképpen szükségessé teszik mind azok a nemzetközi szerződések (a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, az Emberi Jogok Európai Egyezménye) amelyekhez Magyarország csatlakozott, mind az európai uniós jogharmonizáció követelményei, mind pedig a jogállamiság és az emberiség alapvető elvei. Megítélésünk szerint a szabályozás koncepciója alapvetően helyesen és jól átgondoltan készíti elő a hazánkban úttörő jellegű jogalkotás folyamatát.

ÁLTALÁNOS MEGJEGYZÉSEK

I. A jogi segítségnyújtás alapelvei tekintetében különösen fontosak az alábbi döntések:

1. a jogi segítségnyújtás nem állami szolgálatban álló közbiztonsági kar létrehozásával, hanem a szolgáltatást önkéntesen vállaló ügyvédek, közjegyzők és ügyvéd közreműködőkkel rendelkező civil szervezetek részvételével valósul meg;
2. a szabályozás – elsősorban rászorultsági alapon – jelentős mértékben bővíteni kívánja a segítségnyújtásban részesülők személyi körét, a közhatalmi szerveknek és más, jelenleg személyes illetékmentességet élvező szervezeteknek ezt a kedvezményét viszont csak a közérdek védelmében indított perlekedés esetén tartja fenn;
3. a segítségnyújtásban résztvevők – évenként valorizált – díjazását a közszerződési munkakörben dolgozó jogász szakemberek jövedelméhez viszonyítva kell meghatározni; a magasabb honorárium ellentétéleként szolgáltatói szerződésben kell meghatározni a szolgáltatással kapcsolatos követelményeket;
4. az Igazságügyi Minisztérium pénzalapot kezelő szervezetet hoz létre, amely dönt egyrészt a segítségnyújtásra való jogosultságról, másrészt a szolgáltatók akkreditációjáról, és jogosult a szolgáltatói szerződések felmondására, illetve a negligens szolgáltatóknak a szolgáltatásból való időleges vagy végleges kizárására; ez feltételezi, hogy az alapkezelő szervezet szakértői nyomon követik a szolgáltatók munkáját.

II. A koncepcióval kapcsolatban három lényeges kritikai megjegyzés fogalmazható meg:

- 1) A törvényalkotó az első évben – 2004. január 1-étől – a jogi segítségnyújtást a bíróságon kívüli eljárásokra elsősorban tanácsadásra kívánja korlátozni. A bírósági és államigazgatási eljárásokban nyújtott tényleges jogi képviselet bevezetésére csak az első két év eredményeit értékelő hatástanulmány elkészülte után kerülne sor. Kétséges, hogy egy jogi tanácsadó hálózat működésének tapasztalatai alkalmasak-e arra, hogy a törvényalkotó ezek alapján határozza meg a segítségnyújtás teljeskörű rendszerének szervezeti és költségvetési kereteit. Ha a szolgáltatások bővítéséről csak a hatástanulmány elkészülte után készül előterjesztés a Kormány részére, akkor az elkövetkező években legfeljebb *jogi tanácsadója* lesz a népnek, *ügyvédje* leghamarább 2008-ban. Ezzel az öt éves halasztással a koncepció, amelynek megvalósulása fontos eleme az európai jogharmonizációnak, a távoli elképzelések birodalmába csúszhat át.
- 2) Nem indokolt, hogy a szolgáltatók köre ügyvédekre és közjegyzőkre korlátozódjék. Az államigazgatási eljárásban a képviselet még jogi diplomához sincs kötve. A jogi segítségnyújtásban laikusok természetesen nem vehetnek részt, de az indokolt, hogy a bírósági eljáráson kívüli segítségnyújtás terén lehetővé váljék, hogy jogvégezett, de nem ügyvéd vagy ügyvédjelölt jogászok egy-egy jogi szakvizsgával rendelkező irodavezető felügyelete alatt részt vegyenek a jogsegélyrendszer működésében.
- 3) A koncepció elmozdult attól a korábbi állásponttól, hogy szolgáltatók szakmai ellenőrzését kizárólag a szakmai önkormányzatok, azaz az ügyvédi és közjegyzői kamarák végezzék. A jelenlegi koncepció értelmében a szolgáltatók szakmai felügyelete megoszlaná a kamarák és a szolgáltatói szerződést kötő szervezet (tehát az alapkezelő) között. „Ez a mechanizmus két szinten kell, hogy működjön: a jogi szolgáltatást ténylegesen nyújtó ügyvédek és közjegyzők önkormányzatai révén – az általános szakmai felügyelet, etikai, fegyelmi felelősségre vonás rendje szerint –, továbbá a szolgáltatói szerződést kötő szervezet azon – jogszabályban rögzített – joga alapján, hogy szerződésszegés esetén jogosult legyen a szerződés felbontására, egyéb jogkövetkezmények alkalmazására (pl. meghatározott időre kizárás a szolgáltatói körből).” (Koncepció 45. oldal) Ezt az ellenőrző feladatot azonban az alapkezelő csak akkor tudja ellátni, ha mellette egy szakmai testület is működik. Olyan részletes szerződéseket nem lehet kötni, hogy az alapkezelő hatóság, amelynek munkatársai nem ügyvédek, el tudja dönteni, hogy egy ügyvéd a tőle elvárható módon teljesítette-e szerződéses kötelezettségét. Ebből az következik, hogy a regionális jogi segítségnyújtó iroda mellett regionális szakmai testület felállítására volna szükség, amely első fokon javaslatot tesz a helyi szolgáltatók akkreditációjának kérdésében, és szükség esetén javasolja az alapkezelőnek a szolgáltató szerződés felbontását. E testületek nyomán követnék a szolgáltatók munkáját, szakmai konzultációkat folytatnának velük. A testületben köztisztviselőként álló ügyvédek mellett a megyei ügyvédi kamara egy képviselője is részt venne. A megyei testületek országos koordinációját a Koncepcióban is leírt (országos) alapkezelői testület látná el.

RÉSZLETES MEGJEGYZÉSEK

IV. fejezet C) pont (23. oldal)

Bár a Koncepció nem tartalmaz javaslatokat a közigazgatási eljáráshoz kapcsolódó jogi segítségnyújtással kapcsolatban, a szöveg helyesen utal arra, hogy „bizonyos ügyekben, – ahol az ügyfél kiemelt személyes dolgairól döntenek, illetve hátrányos helyzete akadályá

jogai hatékony érvényesítésének, pl. idegenrendészeti eljárás, menekültügyi eljárás, stb. – a fokozottabb állami szerepvállalás feltétlenül indokolt”.

A jogi segítségnyújtásról szóló szabályozásnak mindenképpen rendeznie kell a rászoruló külföldi állampolgárok lehetőségeit a jogi segítségnyújtási rendszer igénybevételére. Erről a Konceptió nem szól.

A készülő európai uniós irányelv-javaslat (a határokon átnyúló jogi ügyek tekintetében a joghoz való hozzáférés javításáról és a polgári eljárással összefüggő egyéb pénzügyi vonatkozásokra irányadó közös minimumszabályok megteremtéséről) előírja majd a tolmácsolási, fordítási költségek állami fedezetének biztosítását is annak érdekében, hogy a más európai uniós tagország rászoruló állampolgára (a kialakult strasbourgi joggyakorlatnak megfelelően) tényleges, hatékony jogi segítségben részesülhessen. A hatékony jogi segítségnyújtás egyik feltétele azonban, hogy tolmácsolás és fordítás a bírósági eljárásokon kívüli segítségnyújtás, illetve a peres képviselet megfelelő ellátásához szükséges konzultációk során is hozzáférhető legyen. A szabályozás, illetve a hozzá kapcsolódó költségvetési feltételek kidolgozásának e – nem elhanyagolható költségkihatású, de elengedhetetlen – tényezőre is figyelemmel kell lennie.

Az államilag támogatott jogi segítségnyújtásra rászoruló külföldiek speciális csoportját alkotják azok a nem EU tagállamból származó külföldi állampolgárok, akiknek a származási országával Magyarország nem kötött nemzetközi jogsegély-szerződést, vagy nem áll fenn viszonyossági gyakorlat az ingyenes jogi segítségnyújtás terén. E külföldiek tipikusan Afrikából, Közel-Keletről vagy Ázsiából érkező menedékkérők vagy idegenrendészeti őrizeteseik.

A menedékkérőkkel kapcsolatban aligha lehet szükség arra, hogy kifejtjük, mennyire alapvető fontosságú a hatékony jogi segítségnyújtás. A magyar nyelvet nem beszélő, Magyarországon kapcsolatokkal, anyagiakkal többnyire nem rendelkező menedékkérő a kétfokú közigazgatási eljárás, majd az ugyancsak kétfokú bírósági felülvizsgálati eljárás során aligha képes a jogban sőt a jog e területen jártas szakember közreműködése nélkül hatékony védelmet nyerni. A Legfelsőbb Bíróság előtt folyó másodfokú nem-peres eljárás során kötelező az ügyvédi képviselet. Azok a menedékkérők, akik a fent említett nemzetközi jogsegélyegyezményekben nem részes országokból származnak, a jelenlegi szabályozás szerint nem részesülhetnek pártfogó ügyvéd segítségével. A nemzetközi emberi jogi követelmények, az európai uniós tagállamok (és újabban egyes közép-európai országok) általános gyakorlata, valamint a Konceptió saját koherenciája is megkívánja, hogy orvosoljuk e hiányosságot.

A javasolt megoldás szerint biztosítani kell a menedékjogi, idegenrendészeti ügyekben is a bírósági eljárásokon kívüli segítségnyújtást, valamint a menedékjogi eljárás során a pártfogó ügyvéd igénybevételének lehetőségét. Fontos azonban kiemelni, hogy mivel a menedékjogi szabályozás egyik alappillére, hogy a menedékjogi eljárás jogerős befejezése előtt a menedékkérő származási országának hatóságaival sem a magyar szervek, sem a menedékkérő nem vehetik fel a kapcsolatot, nem megvalósítható, hogy a külföldi jövedelmi és vagyoni viszonyainak igazolására a külföldiekre vonatkozó általános szabály legyen alkalmazható.

A Konceptiónak az Emberi Jogok Európai Egyezménye követelményrendszerével foglalkozó fejezete helyesen mutat rá arra, hogy az Egyezmény 6. cikke és az ahhoz kapcsolódó

strasbourgi gyakorlat értelmében „a jogi segítségnyújtáshoz való jogot biztosítani kell az idegenrendészeti őrizet elrendelésekor is”. (Koncepció 58. oldal)

A jelenlegi bírósági jogalkalmazás súlyos anomáliája, hogy ez a jog nem érvényesül.

Az idegenrendészeti őrizet elrendeléséről szóló eljárásban, amely büntető bíróság előtt folyik, és amelynek téje a külföldi tizenkét hónapos fogvatartása, a magyar nyelvet nem beszélő őrizetesnek nincs jogi képviselője, holott ezt a Be. 47. § 4. b) és c) pontja kötelezően előírja. A törvénnyel ellentétes eljárás indokolása az, hogy az eljárás, bár büntető bíróság előtt folyik, és az őrizetést megbilincselve állítják a bíróság elé, tartalma szerint nem büntető, hanem államigazgatási eljárás. Az őrizetes tehát nem vádlott, így védőre sincs szüksége. Ez a cinikus jogértelmezés nyilvánvalóan nem tartható fenn. A kötelező jogi képviselő feltételeinek megteremtése az idegenrendészeti őrizet elrendelő bírósági eljárásban – *halaszthatatlan állami feladat*.

IV. fejezet A) 2. (26-27. oldal)

A Koncepció – helyesen – differenciált módon határozza meg a rászorultsági küszöböt: a rászorultság különböző fokozatait az öregségi nyugdíj legkisebb összegénél illetve a minimálbérnél nem magasabb egy főre eső jövedelemhez köti. Megfontolandó azonban a rászorultsági küszöbnek a létminimumhoz való hozzáigazítása is, figyelembe véve az erre vonatkozó statisztikai számításokat.

IV. fejezet A) 3. (28. oldal)

Elfogadható az előterjesztőnek az a törekvése, hogy megszüntesse a rászorultságtól független tárgyi költségmentességet, növelve egyúttal a jelenleg tárgyi költségmentes ügyekben (gyermektartási ügyek, egyes munkajogi viták stb.) a jogi segítségnyújtás lehetőségeit. A „költségfeljegyzési jog” a rászorultságtól függetlenül mindenkinek lehetővé tenné az azonnali perindítást, a nem rászorulóknak esetében azonban ez nem jelentene végleges költségmentességet. A lábjegyzetben közölt számítások meggyőzően mutatják, hogy az így megtakarított költségek jelentős mértékben hozzájárulhatnak a jogi segítségnyújtás költségvetési alapjainak megteremtéséhez.

IV. fejezet A) 5. pont (30-32. oldal)

A szabályozás egyik legbonyolultabb kérdése a szabad ügyvédválasztás joga azokban az eljárásokban, amelyekben a költségeket az állam viseli. Természetesen igaz az, hogy kívánatos volna ezt a lehetőséget megadni azoknak az ügyfeleknek is, akik nem tudnak fizetni a jogi szolgáltatásért. Fontos, hogy a Koncepció az államilag támogatott jogi segítségnyújtást igénybe vevő rászorulóknak számára is lehetővé teszi a szabad ügyvédválasztást, illetve önkéntes alapon vállalhatják a jogi szakemberek a jogi segítségnyújtásban való részvételt. Ezzel kapcsolatban azonban figyelembe kell venni, hogy – hasonlóan az egészségügyi szolgáltatást igénybe vevő betegek és az őket ellátó egészségügyi dolgozók kapcsolatában sajnálatos módon bevettnek tekinthető paraszolvencia-rendszerhez – megfelelő garanciák és ellenőrzés nélkül itt is fennállhat a veszélye annak, hogy az ingyenes jogi segítségnyújtásra jogosult ügyfél a jó hírnevű, ismertebb ügyvéd (jogi segítséget nyújtó szolgáltató) részére további anyagi juttatást ad abban reményben, hogy így magasabb színvonalú, gondosabb jogi munkában részesülhet. Ebben az összefüggésben különösen nagy jelentősége volna az ügyvédek szakosodásának és a megfelelő ellenőrzésnek.

A jogi segítségnyújtásban közreműködő szakemberek megfelelő színvonalú díjazásával kapcsolatban [Koncepció 38. oldal] ismereteink szerint az ügyvédi kamarák által végzett

számítások az óránkénti 5.000 forintos díjat tartanák méltányosnak. E számítás a kezdő bírák havi jövedelmi szintjéhez viszonyítva is méltányos jövedelmet biztosítana annak az ügyvédnek, aki kizárólag kirendeléses ügyekben lát el képviselőt. (A számítás lényege, hogy egy kezdő bírót bruttó 350.000 Ft (hozzávetőlegesen nettó 160.000). A bírónak azonban nem kell irodát fenntartania, titkárnőt fizetnie stb. Ügyvédekre vetítve havi kb. 700.000 bruttó árbevétel kell elérni ahhoz, nettó munkadíja megegyezzen a példában szereplő bíróval. Egy nap egy ügyvéd optimális esetben maximum 7 órát tud elszámoltan kirendelés intézésével tölteni (figyelembe véve a hatóságok hivatali nyitvatartási idejét, az utazással és várakozás töltött időt, stb.), ami havi 20 munkanappal számolva 140 órát tesz ki, tehát egy óráért 5000 forintot kellene fizetni, a megfelelő szint biztosításához)

A Konceptió is elismeri, hogy egy akár megemelt díjazás is bizonytalannal elmarad majd a képviselő piaci áráról. Annak érdekében azonban, hogy a jogi segítségnyújtás rendszerében elegendő számú és szakértelmű jogi szakember vállaljon önkéntes alapon részt, a díjazás mellett kiegészítő motivációs eszközként megfontolandónak tartjuk adókedvezmények biztosítását (pl. az ügyvéd által ellátott összes ügy és a kirendelés alapján ellátott ügyek arányában társasági adó- vagy adóalap-csökkentő kedvezmények bevezetése).

IV. B) 2. (32-33. oldal)

Büntetőügyekben a Konceptió szerint továbbra is a nyomozóhatóságok, az ügyészség, illetve a bíróságok feladata maradna a védő kirendelése. Kiemelkedően fontos azonban, hogy a hatékony és ésszerű, költségkímélő módon működő új jogi segítségnyújtási rendszer egyik alapeleme legyen a kirendelések koordinált megszervezése. A jelenlegi rendszerrel kapcsolatban megfogalmazott egyik gyakori kritika, hogy az igazságszolgáltatásban közreműködő állami szervezetrendszerre olyan, főként adminisztrációs többletfeladatokat ró, amelyek e szervek funkciójától és hatékony működésétől idegenek, illetve egyes esetekben e szervek nem alkalmasak a kirendelések pártatlan, érdekmentes módjának biztosítására. A kritika ugyancsak hangsúlyozza, hogy a koordináció megteremtése egyben elősegítené a rendszer működésének folyamatos figyelemmel kísérését és értékelését, hatásvizsgálatok elkészítését.

E megfontolások alapján a védőkirendelésnek, amely jelenleg a nyomozóhatóság feladata, a jövőben – a büntetőeljárás törvény módosítása nyomán – a jogi segítségnyújtási rendszert működtető szervezet feladatákként kellene megjelennie. Ha a fogva tartott terhelt az első kihallgatása előtt nem hatalmazott meg védőt, a nyomozóhatóság kötelessége, hogy haladéktalanul értesítse az alapkezelő szervezet illetékes – megyei, fővárosi, esetleg városi, fővárosi kerületi – hivatalát a védő iránti igényről és a kihallgatás várható időpontjáról. A hivatal feladata, hogy azonnal kijelölje a védőt, és erről értesítse a nyomozóhatóságot. Ez az eljárás feltételezi, hogy az alapkezelő szervezet folyamatos ügyeletet tart fenn, és meghatározott időközönként a védők is vállalják a készenléti szolgálatot. Így – hasonlóan a Hollandiában alkalmazott megoldáshoz –, amennyiben a fogva tartott terhelt rászoruló, tehát jogosult az ingyenes jogi segítségnyújtásra, kérhetné, hogy az első kihallgatáson részt vevő ügyvéd váljon az eljárás során védelmét ellátó kirendelt védőjévé.

IV. B) 3. (33. oldal)

Üdvözlendő, hogy a Konceptió a jogi segítségnyújtás rendszerébe be kívánja vonni a büntetés-végrehajtásával összefüggő bírósági eljárásokat is. Különösen indokolt a segítségnyújtás biztosítása az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásával, az enyhébb vagy súlyosabb fokozatba helyezéssel, a feltételes szabadságra helyezéssel, illetve a bűnmegelőzés ellenőrzés elrendelésével kapcsolatos eljárásokban.

IV. B) 4 pont (33-34. oldal)

Nem tér ki a Koncepció a pótmagánvádat képviselő pártfogó ügyvéd szerepére. Közismert tény, hogy bántalmazási, kényszervallatási ügyekben igen magas a nyomozásmegszüntetések aránya. Az ügyészégi nyomozó hivatal akkor sem tesz vádemelési javaslatot, ha a látélet valószínűsíti a bántalmazást, de a rendőr tanúk egybehangzóan vallják, hogy a sértett ellenállása miatt került sor a sérülést okozó kényszerítő intézkedés alkalmazására. Ilyen esetekben csak a pótmagánvadás intézménye teszi lehetővé, hogy az ügyben mégis a bíróság hozzon döntést. A pótmagánvádat csak ügyvéd képviselheti, ugyanakkor a sértettek jelentős része rászoruló. Ezért különösen fontos, hogy a pártfogó ügyvéd mint a pótmagánvadás képviselője is eljárhat.

IV. B)

Indokolt volna, hogy a rászoruló az elzárással is büntethető szabálysértések esetében is részesülhessen ingyenes jogi segítségben. A gyakorlati tapasztalat azt mutatja, hogy például prostituáltak esetében a bíróságok elrendelik az elzárást akkor is, ha a szabálysértési törvény ezt kizárja például azért, mert az elkövető egyedül neveli gyermekét. Ügyvéd jelenlétében ilyesmi szinte sosem fordul elő.

IV. fejezet C) (35. oldal)

A bíróságon kívüli segítségnyújtás jelentősen szélesebb körben és terjedelemben való bevezetése igen fontos előrelépés, de körültekintőbb módon kellene meghatározni a szolgáltatásból kizárt ügycsoportokat.

Vitatható például az az álláspont, amely szerint nem részesülhet ingyenes tanácsadásban az az ügyfél, aki szerződések megkötése kapcsán kívánja igénybe venni e jogi szolgáltatást. Életszerű ellenpéldaként szolgálhat az az eset, amikor az ügyfél azért kíván jogással konzultálni, mert attól tart, hogy ingatlanát a „lakásmaffia” kívánja csalárd módon megszerezni.

Egyes esetekben aggályos lehet a magánszemélyek vállalkozási tevékenységével összefüggő jogérvényesítés automatikus kizárása e kedvezmény igénybevételéből, különös tekintettel a kényszervállalkozók jelentős számára, illetve azon szakmák képviselőire, akik tevékenységüket tipikusan egyéni vállalkozóként végzik (pl. fodrászok).

V. fejezet 1. pont (39. oldal)

A jogi segítségnyújtást végző szolgáltatók körének meghatározása kapcsán a Koncepció igen helyesen a jogvédő civil szervezeteket is említi mint a jogi segítségnyújtásra alkalmas, gyakran speciális szakmai tapasztalatokkal bíró szervezeteket. A Koncepció e körben is csak azon civil szervezeteket látja, amelyek megbízási szerződés keretében a szervezettel együttműködő ügyvédek közreműködésével látnák el az államilag finanszírozott jogi segítségnyújtást. A szolgáltatói minőség megszerzésére irányuló akkreditációs eljárást a Koncepció – úgy tűnik – csak e civil szervezetek tekintetében kívánja alkalmazni, hiszen kifejti, hogy ügyvédek és közjegyzők esetében tényleges „szűrésre” nincs szükség a jogi szakvizsga mint alkalmassági feltétel abszolválása miatt. Mivel kizárólag olyan civil szervezetek pályázhatnak a szolgáltatói státusz elnyerésére, amelyek a szolgáltatást ügyvédek közreműködésével látják el, e különbségtétel paradox helyzethez vezet.

Ezzel az állásponttal szemben számos érv szól amellett, hogy valamennyi, a szolgáltatói státuszt elnyerni kívánó szakember vagy szervezet vegyen részt az akkreditációs eljárásban.

Az ügyvédi kamara számos alkalommal megfogalmazta a panaszt, hogy az elmúlt évtizedben rohamosan megnövekedett ügyvédi létszám miatt az ügyvédi kar szakmai színvonala, felkészültsége romlott. Az akkreditációs eljárás során a jelentkezőnek igazolnia kellene, hogy azon a jogterületen, amelyen a szolgáltatást vállalja, megfelelő szakmai gyakorlattal rendelkezik. Pályakezdők esetében a gyakorlatot helyettesíthetné, hogy a jelentkező vállalja: részt vesz a szolgáltatást nyújtó által szervezett továbbképzésen. Általában is kívánatos lenne, hogy a jogsegélyrendszer ösztönözze a keretében dolgozó jogi szolgáltatókat a rendszeres szakmai tapasztalatcserében, továbbképzésben való részvételre. Megfontolandó, hogy milyen képzési rendszer dolgozható ki az egyes szakterületeken jogi segítségnyújtási szolgáltatást végzők részére. Az önköltségi alapon szervezhető továbbképzések résztvevői számára az így megszerzett szakmai tapasztalat előnyt biztosíthatna a szolgáltatói akkreditációért folyó versenyben.

Ez a rendszer nagymértékben elősegíthetné, hogy megvalósuljon a Koncepcióban jelzett törekvés: a jogi segítségnyújtás rendszere a jogi munka szakmai színvonalának emelését is szolgálja.

Nem indokolt, hogy a szolgáltatók köre a bírósági eljáráson kívüli segítségnyújtás terén az ügyvédekre illetve közjegyzőkre korlátozódjon. (Lásd erről bővebben az Általános megjegyzések II/2. pontjában írottakat.)

A civil szervezetek némelyike egy-egy velük megbízási viszonyban álló ügyvéd felügyelete alatt az egyetemi jogi oktatás keretében jogklinikákat is működtet. Lehetővé kellene tenni, hogy a jogklinikák hallgatói (felsőbb éves joghallgatók) az ügyvéd szoros irányítása alatt részt vegyenek a jogsegélyszolgálat feladatainak ellátásában. Ilyen rendszer működik a Magyar Helsinki Bizottság által működtetett menekültügyi, idegenrendészeti jogklinikákon Budapesten, Debrecenben és Győrben, továbbá – a Be. keretei között – a miskolci és a debreceni egyetem mellett működő büntetőjogi jogklinikákon.

V. fejezet 4. pont (45-46. oldal)

A szolgáltatás minőségének ellenőrzésével kapcsolatban lásd az Általános megjegyzések II/3 pontjában írottakat.

A Koncepcióban felvázolt intézményrendszer vonatkozásában (46. oldal) lásd az Általános megjegyzések II/3. pontjában írottakat.

Budapest, 2003. február 12.

dr. Kádár András Kristóf